

НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Гринзовський А. М.¹, Черненко Л. М.², Кузін І. В.³, Калашченко С. І.¹, Фабіш А. Д.², Луцак О. О.¹

¹ Національний медичний університет імені О.О. Богомольця,

² Центр громадського здоров'я МОЗ України,

³МОЗ України (м. Київ)

Професійна підготовка спеціалістів громадського здоров'я (ГЗ) по забезпеченню здоров'я і благополуччя населення не може бути якісною і ефективною без набуття знань та компетентностей щодо реагування на надзвичайні ситуації (НС) у сфері ГЗ, в тому числі і з підтримання ключових спроможностей відповідно до Міжнародних медико-санітарних правил (ММСП) 2005-го року [1, 2, 8].

Протягом багатьох років Україна цілеспрямовано рухається в напрямку перебудови системи ГЗ. Попри те, що глобальна пандемія ускладнила цей процес та створила для нього перешкоди, Уряд України й зокрема відповідні міністерства та адміністративні й технічні органи продовжують робити все можливе для забезпечення здоров'я та добробуту населення України [3, 8].

Предметом вивчення навчальної дисципліни є НС в різних аспектах, а саме в сфері ГЗ пов'язаних із загрозами різного характеру (техногенного, природного, соціального, воєнного чи іншого) [4, 5, 6].

Знання цієї дисципліни для спеціалістів ГЗ необхідне з ряду позицій, основними серед яких є:

1. Негайне інформування уповноваженого органу у сфері ГЗ про НС.
2. Участь у проведенні заходів готовності, запобігання, реагування та ліквідації наслідків НС у сфері ГЗ.
3. Облік НС у сфері ГЗ та аналіз їх наслідків, що здійснюються уповноваженим органом.
4. Класифікація НС у сфері ГЗ, що здійснюється відповідно до Кодексу цивільного захисту України та інших актів законодавства.
5. Можливість застосування визначених параметрів впливу на організм людини шкідливих речових різного походження (фізичних, хімічних та біологічних факторів) у НС замість регла-

ментованих державних медико-санітарних нормативів та алгоритмів у разі запровадження режиму НС або інших режимів, прописаних в законодавстві для регулювання діяльності державних та приватних установ в певний проміжок часу на термін дії відповідного режиму.

6. Введення в дію нормативів впливу на організм людини шкідливих факторів в разі виникнення НС шляхом включення відповідних положень у рішення про введення режиму реагування на ситуацію, що виникла.

Це ті основні, але далеко не всі види діяльності спеціалістів ГЗ, які потребують знання методів та заходів готовності, запобігання та усунення наслідків НС.

У зв'язку з вищевказаним, фахова освіта повинна сприяти формуванню у цих спеціалістів, в першу чергу, знань і практичних навичок щодо постійного проведення моніторингу, готовності і реагування на небезпечні чинники та НС у сфері ГЗ з подальшим екстремим інформуванням уповноваженого органу про виникнення надзвичайних подій. Для впровадження Національного плану заходів у сфері санітарно-епідемічного благополуччя Україні необхідна добре скоординована система реагування на НС та пул підготовлених фахівців [2, 9].

Нагальним питанням в системі реагування на НС у сфері ГЗ є впровадження регулярної підготовки фахівців та проведення тренінгів для всіх секторів – від місцевого до національного рівня - із акцентом на співпрацю та стандартні процедури, а також механізм застосування на практиці засвоєних уроків.

Навчальна програма з НС в сфері ГЗ в системі підготовки магістрів ГЗ враховувати та об'єднувати досвід підготовки та навчання у різних секторах та міністерствах у рамках загального бачення, спрямованого на розбудову спроможностей відповідно до ММСП від 2005 року та зміцнення співпраці між міністерствами та секторами. Її необхідно впровадити якомога скоріше у співпраці з країнами-партнерами та донорами.

ММСП від 2005 року вимагають створення в різних країнах необхідного потенціалу для боротьби зі спалахами хвороб та НС, які можуть нести ризик нанесення здоров'ю населенню значної шкоди, та створення і підтримання можливості швидкого та ефективного реагування на НС в сфері ГЗ [2].

Зважаючи на міжнародний та національний досвід, а також ґрунтуючись на необхідності забезпечити належне виконання Україною міжнародних зобов'язань міжсекторальної співпраці на національному рівні та нагальній потребі у створенні відповідних умов щодо участі ДУ «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України» у єдиній державній системі цивільного захисту, на базі Центру утворено Оперативний центр реагування на НС у сфері ГЗ (РН-ЕОС). РН-ЕОС виконує функції збору, узагальнення, систематизації та аналізу інформації про можливі, потенційні та існуючі ризики для здоров'я населення, а також у випадку надзвичайних ситуацій у сфері ГЗ, організовує та координує заходи даній системі [2].

Одними з основних завдань РН-ЕОС є:

1. Моніторинг та пошук інформації щодо НС.
2. Перевірка факторів НС та первинна оцінка ризиків для оцінки їх потенційної загрози.
3. Підвищення ступеню готовності за рахунок планування та накопичення необхідних для реагування інформаційних, технічних та кадрових ресурсів.
4. Утворення та забезпечення діяльності груп швидкого реагування.
5. Формування та накопичення інформації щодо причин та наслідків надзвичайних ситуації для прийняття управлінських рішень з реагування тощо.

З метою виконання завдань, покладених на РН-ЕОС, буде створений підрозділ, який буде ключовим аспектом у системі реагування на НС у сфері ГЗ країни та використовуватиметься на всіх етапах реагування на НС – групи швидкого реагування.

Група швидкого реагування на надзвичайні ситуації у сфері ГЗ (анг. Rapid Response Teams) (RRT) – мультидисциплінарна, навчена та оснащена команда, яка здатна до швидкої мобілізації та розгортання у місці НС з метою ефективного реагування на дану подію.

RRT повинна мати такі характеристики:

1. Мобільність: персонал RRT здатен швидко мобілізуватися та розгортатися в місці виникнення НС у сфері ГЗ.
2. Своєчасність: персонал RRT здатен швидко визначити дії у відповідь та вчасно реагувати на НС, яка склалася.
3. Експертність: персонал RRT має спеціальні знання та різноманітні навички, необхідні для ефективного реагування на НС.

4. Злагоджени́сть: діяльність RRT узгоджується із загальними пріоритетами реагування на НС та з відповідними зацікавленими сторонами.

З метою швидкого та ефективного реагування на НС у сфері ГЗ групи RRT будуть розгортатися у місцях потенційних та поточних НС для оцінки загрози здоров'ю населення та, якщо можливо, застосовувати негайні заходи щодо зменшення або припинення загроз здоров'ю населення. До них буде включено:

- інформування про результати;
- запобігання міжнародному поширенню хвороб;
- забезпечення нарощування кадрового потенціалу для реагування на НС у регіонах країни; забезпечувати логістику та комунікацію, тощо.

Вивчення курсу «Надзвичайні ситуації в охороні здоров'я» навчить здобувачів вищої освіти основним навичкам та компетенціям, необхідним для роботи в умовах виникнення НС, принципам моніторингу за шкідливими чинниками (фізичних, хімічних та біологічних факторів) в умовах порушення нормальних умов життя і діяльності людей на об'єктах або територіях, що постраждали від наслідків НС, обґрунтування управлінських рішень по забезпеченню захисту населення та об'єктів народного господарства.

Список використаної літератури:

1. Andriienko M., Veklych V., Chernenko B., Venger I., Shchekhovska L. Organizational and Legal Mechanism of Bio-Medical Emergencies Management. *International Journal of Health Sciences*. 2022. Vol. 6, N 1. PP. 336–346.
2. Joint external evaluation of IHR core capacities of 9. Geneva : World Health Organization, 2020. – P. 106.
3. Білозір Т. Ю., Гринзовський А. М., Калашченко С. І., Кузін І. В., Черненко Л. М., Луцак О. О., Чала С. К. Готовність системи охорони здоров'я щодо реагування на надзвичайні ситуації. Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини: матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Київ, 16 берез. 2022 р.) / за заг. ред. чл.-кор. НАМН України, проф. С. Т. Омельчука. Київ, 2022. С. 18–20.
4. Ворохта Ю. М., Гринзовський А. М. Формування системи післядипломної підготовки лікарів-гігієністів на різних етапах розвитку медичної освіти України. *Вісник морської медицини*. 2008. № 4. С. 18–24.
5. Мазуренко О. В. Аналіз потреб охорони здоров'я при подоланні медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій природного характеру. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2011. № 1. С. 56–62.
6. Гринзовський А. М., Черненко Л. М., Гринзовська В. О. Підготовка фахівців з лабораторної гігієнічної діагностики в умовах перебудови системи громадського здоров'я